

“Maktab matematika darslarida misol-masalalar yechish orqali turli kasblarga oid ma'lumotlarni singdirish”

Jizzax viloyat Baxmal tumani 86- maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Axmedov Ulug'bek Normamatovich

Annotatsiya: Hozirgi kunda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar, tez sur'atda rivojlanayotgan fan-texnika talablari ta'lim usuli bilan jamiyatning raqobatbardosh yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga, barkamol avlodni shakllantirishga bo'lgan ehtiyoji tafovudni vujudga keltirdi. Uni ta'limda boshqa yondashuvlarni qo'llash yo'li bilan hal etish lozim. Agar o'quvchilar har bir fandan olgan bilimlarini hayotga tadbiiq etolmasa, amalda ulardan foydalana olmasa, bu fan quruq fan bo'lib qolaveradi, o'qituvchining mehnati zoye, o'quvchining vaqti behudaga sarflangan hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Kasbga yo'naltirish, hunar, sotuvchi, dehqon, tadbirkor, hisobchi, iqtisodchi, me'mor.

Abstract: The current reforms in the field of education, the rapidly evolving requirements of science and technology have created a gap in society's need for training highly competitive personnel, the formation of a harmoniously developed generation. It should be addressed through the use of other approaches in education. If students do not apply what they have learned in each subject, if they do not put it into practice, the subject will remain a dry subject, the teacher's work will be wasted, and the student's time will be wasted.

Keywords: Career guidance, Craftsman, salesman, farmer, entrepreneur, accountant, economist, architect.

Hozirgi kunda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar, tez sur'atda rivojlanayotgan fan-texnika talablari ta'lim usuli bilan jamiyatning raqobatbardosh yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga, barkamol avlodni shakllantirishga bo'lgan

ehtiyoji tafovudni vujudga keltirdi. Kasbga yo'naltirishning asosiy maqsadi - bu umumta'lim maktablarining o'quvchi va bitiruvchilarini ongli va mustaqil ravishda kasb- hunar tanlashga tayyorlash, kelgusi ta'limning yo'nalishini va kasb -hunar egallashning usullarini aniqlash.

Kasb - bu yetarlicha bilim, ma'lumot talab etadigan, jamiyat ehtiyojidan kelib chiqib shug'ullanadigan tirikchilik vositasi, faoliyatdir.

Hunar-bu eng avvalo zehn, layoqat zahirida hosil bo'ladigan malaka asosida shug'ullanadigan tirikchilik vositasi, faoliyatdir. Matematika darslarida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish uchun matematik bilim beribgina qolmasdan bu bilimlarni hayotga tadbiiq qilishni chuqur o'rgatish lozim.

Agar o'quvchilar har bir fandan olgan bilimlarini hayotga tadbiiq etolmasa, amalda ulardan foydalana olmasa, bu fan quruq fan bo'lib qolaveradi, o'qituvchining mehnati zoye, o'quvchining vaqti behudaga sarflangan hisoblanadi.

Kasblarga - O'qituvchi, Muhandis, Shifokor, Agronom, Huquqshunos, Aviamuhandis, Aloqachi, Diplomat, Iqtisodchi, Bankir, Soliqchi, Jurnalist, Haydovchi, Slesar, Zootexnik, Sotuvchi, Mashinist va boshqalar;

Hunarga - Tikuvchi, Zardo'z, Kashtachi, Kulol, Zargar, Kosib, Temirchi, Patdo'z, oshpaz va boshqalarni namuna qilib keltirishimiz mumkin.

Jamiyatimizning hech bir a'zosi yo'qki, kundalik turmushida matematikadan foydalanmasin. Natural sonlar, o'nli kasrlar ustida bajariladigan u yoki bu amallarni o'rganishni olsak, kundalik turmushda bundan foydalanmaydigan kishini topish qiyin, yoki umuman mumkin emas. Geometriyadan to'g'ri chiziq, kesma, aylana, doira, uchburchak, ko'pburchak, shar, silindr tushunchalari bilan bog'liq mavzularni olsak, bu tushunchalar juda ko'p kasblarda, kundalik turmushda, boshqa fanlarni o'rganishda tez-tez qo'llaniladi. Matematikani o'rganish o'quvchilarda sanash, hisoblash, o'lchash, taqqoslash, tahlil qilish, isbotlash, mantiqiy fikrlash, fazoviy tasavvur qilish kabi juda ko'p ko'nikma va malakalar tarkib topadiki, bularsiz hayotda biror ish qilish qiyin. Shuningdek, uzunlik, yuza, hajm, og'irlik va vaqt birliklarini bilish ham hayotiy zaruratdir.

MATEMATIKA DARSLARIDA KASBGA YO'NALTIRISH USULLARI

1. Burchak tushunchasi, ta'rifi, turlarini bilish bizga nima uchun kerak.
2. Burchak tushunchasi, ularning chizmalarini bilish qaysi kasblar bilan shug'ullanishga imkon yaratadi.

Me'mor: yog'ochdan uy quruvchi.

Duradgor: eshik, deraza romlari, pol, stol, stul, xontaxta, kiyim jovoni, kitob jovoni kabi yog'ochdan uy ro'zg'or va turmushga kerakli anjomlarni yasovchi usta.

Astronom-munajjim: yulduzlar joylashuvi, harakatini o'rganuvchi olim.

Dzayner: kiyim kechak, uy to'y, mehmonxona, pardoz buyumlari kabilardan yangi shakl tuzilish kirituvchi mutaxassis.

Quruvchi: g'isht, sement va shag'al kabi mahsulotlardan foydalanib turar joy, sihatgoh, davolanish muassasalari, sport inshootlari, muzey, bog'cha, maktab, litstey, kollej, institut va hokazo binolarni quruvchi.

Matematik bilimlar nafaqat baho olish uchun savol-javoblar yoki imtihonlarda, balki uyda, ish jarayonida, sport va san'at bilan shug'ullanishda, savdo-sotiq, oldi-berdi - hayotning har bir lahzasida o'quvchiga naf berishini u chuqur anglab yetishi muhim. Buning uchun esa mazkur fan o'qituvchisi o'tayotgan mavzularini bevosita hayot bilan bog'lab, biror misol yoki masala, topshiriqlarni turmushdagi oddiy vaziyatlar yordamida yechishga o'rgatishi zarur.

Kundalik turmushda uchraydigan masalalardan namunalar keltiramiz.

1-masala: Do'konda uch kunda 110 metr gazlama sotildi. Ikkinchi kuni birinchi kundagidan 45 metr ko'p, uchinchi kuni esa, dastlabki ikki kunda qancha sotilgan bo'lsa, shuncha gazlama sotildi. Do'konda birinchi kuni necha metr gazlama sotilgan?

Berilgan. Yechish:

$$1\text{-kun} - x \text{ metr } x + (x + 45) + x + (x + 45) = 110$$

$$2\text{-kun} - (x + 45) \text{ metr } 4x + 90 = 110$$

$$3\text{-kun} - x + (x + 45) \text{ metr } 4x = 20$$

$$x = 5$$

Javob: 1-kun 5 metr gazlama sotilgan

Mana shu masalaga to'xtaladigan bo'lsak, 5 - sinf o'quvchilariga masalaning mohiyatini ochish jarayonida sotuvchilik kasbi haqida qisqa tushuncha beriladi va o'quvchilarning bu sohaga qiziqishi aniqlab boriladi.

2-masala: Maktabimiz issiqxonasining bo'yi 45m, eni 18m. Agar 1m² yerga 1 tup bodring ekilsa va har bir tupi 3 kg dan bodring solsa, 1 kg bodring 150 so'mdan sotilsa, qancha daromad qilinadi?

Berilgan: Yechish:

$$\text{Eni} - 18 \text{ metr } S = 45\text{m} \cdot 18\text{m} = 810\text{m}^2$$

$$1\text{kg bodring} - 150 \text{ so'm Daromad} - ?$$

Javob: Maktab issiqxonasidan 364500 so'm daromad olingan. Shu masalani yechish jarayonida o'qituvchi tomonidan dehqon, tadbirkor, hisobchi, iqtisodchi kabi kasblarga nisbatan qiziqish uyg'otib, matematikaning hayotdagi o'rni yana bir karra ko'rsatib o'tiladi.

$$\text{Bo'yi} - 45 \text{ metr } 1 \text{ m}^2 - 3\text{kg bodring}$$

$$810 * 3 = 2430 \text{ (kg)}$$

$$2430 * 150 = 364500 \text{ (so'm)}$$

3-masala: Bir xil o'lchamli to'g'ri burchakli trapetsiya shaklidagi kafellar bilan tekislikni to'liq qoplash mumkinmi?

Javob: Ha bo'ladi.

Ma'lumki devor va boshqa turli sirtlarni bezash uchun uchburchak, kvadrat, oltiburchak kabi shakldagi kafellardan foydalaniladi. O'quvchilarga ana shunday mashqlarni yechishda qog'ozdan trapetsiyalar yasab, mashq shartini bajarish o'rgatilsa, bunday mashqlar o'quvchilarni qiziqishini oshirish bilan birga kasb-hunarga yo'llashga yordam beradi. Bunday masalalarni ko'plab keltirish, matematika kursidagi har bir mavzuni hayot bilan bog'lash mumkin. O'quvchilarni xayolan tarixiy joylarga Buxoro, Samarqand yoki Xiva shahrining diqqatga sazovor joylariga sayohat qildirish, sayohatga olib borish ayniqsa katta ahamiyatga egadir. Bu shaharlardagi qadimgi o'zbek me'morchiligining o'lmas obidalarini ko'zdan

kechirar ekanmiz, o'quvchilarga ko'rkam binolar, ulkan va jozibali minoralar va ajoyib naqshlar ijodkorlarining matematikani qay darajada mukammal bilganliklarini eslatib o'tish foydalidir. Bu minora va naqshlar ma'lum geometrik figuralarning qanday tartibda joylashtirilganligiga o'quvchilarni e'tiborini qaratilsa, ular bu naqshlarning sirlarini tez idrok qila oladilar va matematikaning hayotiy fan ekanligiga ishonch hosil qiladilar. Xalq amaliy san'atida yaratilgan, hozirgi kunda tez sur'atlar bilan rivojlanib borayotgan naqqoshlik, o'ymakorlik, kashtachilik kabi hunarmandchilik turlariga o'quvchilarni matematik ko'z bilan qarashga odatlantirish ularda kelgusida shunday kasblarni egallashlariga yordam beradi. Bundan tashqari me'morchilik, mis kandakorligi, rassom kabi kasblar haqida ham to'xtalib o'tish kerak. To'g'ri tanlangan kasb har bir yoshni kelgusi hayotida o'z o'rnini topa olishida, kasbining yetuk ustasi bo'lishida muhim ahamiyatga egadir. Shunday qilib, o'quvchilarni matematika darslarida misol-masalalar yechish orqali turli kasblarga yo'naltirish va ularni o'zlari qiziqqan sohalarga jalb qila olish o'qituvchilardan katta mahorat talab qiladi. Bu jarayonda o'qituvchi o'z kasbining fidokori sifatida o'quvchilarning dunyoqarashlarini boyitishi kerak. Kasb taqazosi sifatida o'qituvchi mantiq dahosi bo'lishi va o'sha mantiqni dars jarayonlarida qo'llay olishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Avezov A.X., Hakimova S.H., Hamroyeva Y.A. Analitik geometriya va chiziqli algebra bobini takrorlashda grafik organayzer metodlari
2. Avezov A.X., Amrullayeva A.N., Namozova M.M. "Aqliy hujum" va "Keys study" metodlari yordamida "funktsiya hosilasi" mavzusini o'qitish
3. АВЕЗОВ А.Х. On The Application of the Finite Element Method in Dynamic and Static Problems of the Mechanics of A Deformable Body
4. Курбонов Г.Г. Интерактивные методы обучения аналитической геометрии: метод case study. Наука, техника и образования. 2020. №8(72). стр 44-47.
5. A.Sh.Rashidov. Development of creative and working with information competences of students in mathematics. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8:7 (2020), Part II, pp. 10-15.
6. АВЕЗОВ А.Х. Некоторые численные результаты исследования трехмерных турбулентных струй реагирующих газов
7. Курбонов Г.Г., Зокирова Г.М., Проектирование компьютерно-образовательных технологий в обучении аналитической геометрии.